

Rozhovor prezidenta republiky pro deník Lidové noviny, 25. září 2023

25.9.2023 - Martin Shabu | Správa Pražského hradu

Prezident Pavel v exkluzivním rozhovoru pro LN o možném návratu českého ambasadora do Moskvy říká:

NEW YORK Ještě při zpáteční cestě letadlem nad Atlantským oceánem bylo cítit, že projev šéfa ruské diplomacie Sergeje Lavrova na Radě bezpečnosti OSN zanechal pachutí i u prezidenta Petra Pavla. Ten v New Yorku ruskou agresi na Ukrajině opakovaně odsoudil. V tuto chvíli mu ani nedává smysl posílat do Moskvy nového českého velvyslance. Právě střídání na postu ambasadora v Ruské federaci přitom zvažuje kabinet Petra Fialy.

Nyní je velvyslancem v Rusku Vítězslav Pivoňka, ale už delší dobu pobývá v Praze. Na české ambasádě v Moskvě je teď diplomat v roli zástupce velvyslance.

V exkluzivním rozhovoru pro LN cestou z USA Pavel dále řekl, že věří, že se už příští rok setká s americkým prezidentem Joem Bidenem. Pavel totiž nevyužil možnosti vidět se s ním během úterní recepcy v New Yorku. Místo toho čekal na svůj projev před Valným shromážděním.

Prezident také odmítl kritiku na adresu své návštěvy zbrojovky Colt, které dříve pomáhal jeho poradce Petr Kolář. Podle Pavla bychom měli být na investici českých firem za oceánem hrdí.

LN Česká diplomacie řeší choulostivou otázku, zda si má zachovat zastoupení na úrovni velvyslance v Rusku a zda by měl být jmenován nový. Vy byste v takovém případě musel napsat dopis Vladimiru Putinovi a požádat ho, aby diplomata přijal. To byste udělal?

K tomuto tématu jsem se nechtěl vyjadřovat dříve, než budu mít přímý dojem z jednání v Radě bezpečnosti. A teď si kladu velice zásadní otázku, co bychom tím jako Česká republika získali, kdybychom usilovali o obnovení postu velvyslance v Ruské federaci. Vidím spíše negativa než pozitiva. Ještě jsem o tom neměl možnost mluvit s ministrem zahraničí ani s premiérem. Nejdřív si vyslechnu jejich argumentaci. Pokud bude racionální a uvidím, že z takového kroku by pro Českou republiku plynul nějaký přínos, anebo pro naše partnery, budu o tom uvažovat. V tuto chvíli si to nedokážu představit. Navíc si myslím, že bychom tím dost popřeli to, co děláme ve prospěch Ukrajiny, kdybychom požádali prezidenta Putina o obnovení normálních diplomatických vztahů.

LN Jak jste vnímal vystoupení šéfa ruské diplomacie Sergeje Lavrova na Radě bezpečnosti?

Byl jsem trochu zvědavý, jestli se Sergej Lavrov ve své rétorice nějak posunul od doby, kdy jsem ho znal z vystoupení na Radě NATO-Rusko. Musím říci, že se sice posunul, ale v negativním směru. Vystoupení trvalo půl hodiny a nebyl v něm ani náznak snahy o nějaké konstruktivní řešení.

Ruský ministr zahraničí Sergej Lavrov celou dobu vystoupení v Radě bezpečnosti citoval různé články Charty OSN a přidával k tomu výklad, jak to vidí Rusové. V naprosté většině případů se lišil od všech ostatních. Zároveň zpochybnil samotnou existenci Ukrajiny jako suverénní země.

Když popíráte, že k nějakému konfliktu vůbec dochází, když popíráte právo státu uplatnit Chartu OSN a popíráte také to, že ukrajinská vláda by mohla být partnerem pro jednání – v podání Sergeje

Lavrova je vláda na Ukrajině pouze loutková vláda nacistů dosazených Západem –, nevytváří to sebemenší předpoklad pro jakékoli jednání. Vystoupení Sergeje Lavrova na mě působilo hodně depresivně, protože jsem neviděl ani náznak možnosti, jak od bojů přejít k jednacímu stolu.

LN Během hodnocení vaší cesty do OSN v New Yorku jste zmínil, že pro vás byl nejsilnější moment návštěva památníku obětem teroristického útoku z 11. září. Co se vám promítlo v mysli?

Některé věci si uvědomíte až na místě. Vnímáte rozsah toho, co se tam stalo. Vidíte výšku a velikost budov, které se zřítily, a kolik dalších kolem bylo zasaženo a zničeno. I to, kolik životů přišlo na zmar v den útoku. Po zřícení dvojčat také došlo k uvolnění jedovatých látek. Mnoho lidí trpí následky dodnes. Většinou se u nich projevuje rakovina různého druhu. Na následky toho už dnes zemřelo více lidí než při samotném útoku. Člověk si také uvědomí, jak zranitelná jsou naše města. Zvlášť když sledujeme to, co se děje na Ukrajině, kde dochází k podobné destrukci. I když zničení dvojčat bylo mnohem viditelnější, počtem obětí, mírou destrukce se to neliší od toho, co se dnes děje na Ukrajině. Někdy se zdá, že už jsme si na to tak trochu zvykli a že nás to tak neděsí, ale pád dvojčat přitom stále vnímáme jako naprosto hrůzný okamžik. Bylo by asi dobře, abychom to vnímali i v kontextu dění na Ukrajině, protože se to nijak významně neliší. Hrůza války probíhá postupně den za dnem a nám už ani nepřipadne zásadní se proti tomu postavit.

LN Poté, co jste měl možnost vystoupit na Valném shromáždění i na Radě bezpečnosti OSN, jste větším optimistou v tom, že vznikne síla, která donutí Rusko zastavit válku, nebo o tom bude rozhodovat výsledek bojů?

Nemyslím si, že se nějakým náhlým zlomem většina států rozhodne tlačit na Rusko, aby konflikt na Ukrajině rychle ukončilo. Vývoj je spíš přirovnatelný k letadlové lodi. Obrat je pomalý a nějakou dobu trvá. Řekl bych, že mnoho států si uvědomuje, že pokud bude válka pokračovat, bude mít destruktivní dopady i na státy, pro které je hodně vzdálená. Mnoho států světa se vyjadřuje, že konflikt musí skončit, i když mají odlišnou představu o tom, jakým způsobem. Část zemí je přesvědčená, že je potřeba pomáhat Ukrajině, a to i vojensky, aby se dokázala agresii ubránit a obnovit kontrolu na svém území. Část států je přesvědčená o tom, že je otevřená šance k jednání. Válka na Ukrajině přináší rostoucí tlak na reformu OSN, zejména Rady bezpečnosti. To je velice pozitivní posun, protože mnoho zemí si to ještě nedávno nemyslelo.

LN Které země volají po změnách OSN?

Na vystoupeních jednotlivých států v Radě bezpečnosti jsem si nevšiml nikoho, kdo by po reformě nevolal, snad jen s výjimkou Číny. Všechny ostatní země – více či méně urgentně – vnímají potřebu reformy Rady bezpečnosti, ať už rozšířením počtu jejích členů, a to stálých i nestálých, anebo interakcí mezi Valným shromážděním a Radou bezpečnosti či uplatněním nebo omezením práva veta. To jsou všechno věci, které se objevovaly téměř ve všech vystoupeních.

LN Jak se posouval čas vašeho vystoupení na Valném shromáždění, nestihl jste recepci pořádanou Joem Bidenem v Metropolitním muzeu v New Yorku. Není to chyba, že jste se nesetkal s americkým prezidentem, a nebudete mít ani společný snímek?

Přiznám se, že těm snímkům zase takovou symboliku nepřikládám. Já bych přikládal velký význam dvoustrannému jednání, byť by mělo být krátké. Ale v tomto případě skutečně šlo pouze o zdvořilostní recepci, která vlastně ani tak moc recepcí nebyla, protože tam opravdu šlo hlavně o tu fotografii. Světoví lídři stáli ve frontě skoro hodinu, aby se s americkým prezidentem vyfotili, a celý ten akt zabral maximálně 20 až 30 sekund pro každého.

Když jsem si zvážil, jestli bych tedy neměl obětovat vystoupení před Valným shromážděním OSN v prestižní první den jednání a tím zahodil snahu všech, kteří na tom pracovali, a zároveň dal všem účastníkům najevo, že fotografie s americkým prezidentem má pro mě větší hodnotu než vystoupení, ta volba byla jasná. Navíc předpokládám, a myslím si, že to asi nebude daleko od pravdy, že například při pořádání výročního summitu ke vzniku NATO možnost vyfotit se s americkým prezidentem bude reálnější a navíc i snadnější, protože nás tam zdaleka nebude tolik.

LN Tím myslíte summit NATO, který se uskuteční příští rok v červenci ve Washingtonu?

Například.

LN Kvůli projevu Volodymyra Zelenského na půdě OSN vznikla roztržka mezi Ukrajinou a Polskem stran embarga na dovoz obilí. Polsko zahrozilo stopkou vojenské podpory Kyjevu. Jak by se nyní měla situace vyřešit, aby se podpora Ukrajiny nerozpadla?

Je potřeba se na to dívat v perspektivě nadcházejících voleb, především tedy v Polsku a na Slovensku. Polsko je země, která si hodně zakládá na suverénním rozhodování. Poláci jsou hrdý národ a v případě, že cítí tlak, že by něco měli, nebo dokonce museli dělat, jim to příliš nesedí.

Vezmeme-li v úvahu, že je několik týdnů před polskými volbami, polský premiér asi nemá mnoho možností, jak vlastním voličům ukázat, že není ve vleku událostí, ale že je naopak tím, kdo chrání polské zájmy. Já bych to rozhodně neviděl jako roztržku. Je třeba s chladnou hlavou chvíli počkat a uvidíme, že podpora ze strany Polska bude pokračovat a že se nakonec podaří najít i řešení situace s obilím.

LN Nebyla to chybná rétorika ze strany Volodymyra Zelenského, který potřebuje i domácímu publikum ukázat, že víc tlačí Západ k podpoře?

Takový luxus podobných úvah si můžeme dovolit my, protože žijeme v míru. Prezident Zelenskyj je ve válce. Řídí zemi, která každý den přichází o stovky, možná tisíce lidí. Zároveň je prezidentem země, jež zažívá už skoro dva roky, den za dnem ničení v agresivní válce. V kontrastu s tím se chová ještě velice umírněně. Mnoho lídrů by v takové situaci už dávno ztrácelo hlavu mnohem víc, než ji možná někdy svými vyjádřeními ztrácí Volodymyr Zelenskyj. Jeho vyjádření jsou adekvátní situaci, která na Ukrajině panuje. On prostě musí tláčit.

Podpora se nedá získat jenom tím, že bude diplomatický, kulantní, uhlazený a zdvořilý. Občas musí vyvolat emoce, aby bylo všem zřejmé, o co jde. Že to není jenom rétorické cvičení, ale naprosto brutální válka.

LN Teprve minulý týden padlo v USA rozhodnutí o uvolnění dovozu raket s delším doletem na Ukrajinu. Stále se čeká na dodávky stíhaček F-16. Proč 1,5 roku od vypuknutí konfliktu Západ nebyl schopný ukrajinskou armádu dozbrojit tak, aby měla všechno, o čem Zelenskyj mluví, že potřebuje?

Situace se vždy hodnotí lépe s odstupem času. Zpočátku některé země opravdu nebyly zcela přesvědčené, že se situace dá řešit dodávkami zbraní. Myslely, že je ještě čas na vyjednání a že Rusko tak daleko nezajde. Ale s postupem času a války i země, které zpočátku váhaly, si uvědomily, že jiná cesta není. Začaly dodávat techniku, kterou měly. Pro dodávky modernější techniky přitom mnohdy platí, že ji není možné naložit na vagony a odvézt na Ukrajinu. K jejímu používání je potřeba udělat potřebný výcvik, dodat náhradní díly a servis. To samozřejmě nějaký čas trvá. Z pohledu běžného smrtelníka je hrozné, když vidí, že dodávky tanků trvají několik měsíců nebo půl roku, ale

ono to o mnoho rychleji nejde. Pokud jde o letouny, při každé dodávce zbraní tohoto typu panuje obava, jestli nebude konflikt eskalovat a zda se například ukrajinská protiofenziva nepřesune na ruské území. Odvetná opatření Moskvyby mohla přijít ve formě, která už bude jenom těžko zvládnutelná v hranicích konfliktu, jak probíhá nyní.

LN Co tím myslíte?

Mám tím na mysli, jestliže by třeba ukrajinská armáda s využitím západních letounů útočila na cíle v hloubce ruského země, Rusko by mohlo sáhnout k obdobným opatřením proti zemím, jež tyto letouny poskytly. A to by samozřejmě eskalovat konflikt mohlo.

LN Nyní probíhá výcvik ukrajinských pilotů na F-16. Znamená to, že se rýsuje možný konflikt s NATO ze strany Ruska?

Já tím říkám, že obava v některých zemích tady byla a stále ještě je. Obavu prostě nikdo nevykoření. Jsem přesvědčen, že je potřeba Ukrajině dodat prostředky včetně F-16. Je mnohem menší riziko, že Ukrajina bude zasahovat cíle v hloubce ruského území než to, že je nebude mít vůbec. To neznamena, že by tyto obavy neměli jiní evropští lidé.

LN Česká vláda bude možná už přespříští týden rozhodovat o možnosti nakoupit americký systém F-35. Jak se na to jako vrchní velitel ozbrojených sil a bývalý náčelník generálního štábu díváte? Co byste vládě v tuto chvíli doporučil?

Zpracovat si komplexní analýzu. Jak jsem vyrozuměl z vyjádřením náčelníka generálního štábu a ministerstva obrany, analýzu už mají hotovou. Měla by obsáhnout nejenom to, že koupíme nové nadzvukové letectvo, ale také to, že poskytne ucelený pohled na vedení obrany.

Dnešní letouny jsou stále více provázány s činností pozemních vojsk a průzkumných a spojovacích prostředků. Na F-35 navazuje velké množství dalších platform. Je důležité mít promyšlené, jak budeme její schopnosti využívat v dalších navazujících silách. A zda máme k tomu všechny prostředky, se kterými by F-35 měla spolupracovat.

Pokud si tedy spočítáme, že tohle všechno jsme schopni zvládnout v nějakém rozumném pořadí a že na to zároveň bude rozpočet, určitě má smysl F-35 pořizovat. Protože je to nejen to nejlepší, co se dnes mezi letadly dá sehnat, ale hlavně nám to zajistí účast mezi skupinou vyspělých států, které budou technologicky nejpokročilejší v NATO.

LN Zmíněnou analýzu jste už viděl?

Neviděl, ale byl jsem ujištěn náčelníkem generálního štábu, že přesně takto uvažují a že na té studii pracují. Očekávám, že se k tomu nejdříve postaví vláda. Paralelně s tím se budu náčelníka ptát, jak studie vypadá a jestli jim to vychází stále tak, jak si mysleli.

LN Kontrakt přesáhne 100 miliard korun. Půjde o smysluplně investované peníze, pokud si pořídíme systém F-35?

Vždy při nákupu takového prostředku je potřeba se podívat, co všechno částka obnáší. Jestliže by to měla být částka pouze za samotné letouny, pak se samozřejmě musíme ptát po dalších položkách, protože letoun bez výzbroje, výcviku, servisního zázemí ani zajištění životního cyklu sám o sobě moc k užtku není. Až budeme mít přesný popis částky, co všechno zahrnuje, pak si můžeme říct, jestli je cena přiměřená, nebo vysoká. Já to zatím nevím.

LN Navštívil jste v USA jediný podnik - Colt, který koupila uherskobrodská zbrojovka. Pro ni pracoval i váš poradce Petr Kolář. Jak vlastně vypadal výběr místa, kam se pojedete podívat na podnikání spojené s Českou republikou?

Volba byla jednoduchá. Je to akvizice, na niž bychom měli být hrdí, protože je to jedna z největších akvizic našeho průmyslu v zahraničí. Je to nákup značky, která má obrovskou prestiž a zvuk ve světě, a tím pádem se naše zbrojovka se svými výrobky dostává na světové trhy. Je to navíc jasný důkaz velice dobré spolupráce mezi americkou a českou stranou.

Američané, a zvláště v oblasti obranného průmyslu, na svoje území jen tak nějakou firmu nepustí. Česká zbrojovka musela projít množstvím různých filtrů, prověrek, kontrol, získáváním certifikátů, než se do tohoto stavu dostala.

Já na tom, že pro Colt pracoval jako poradce Petr Kolář, nevidím vůbec nic špatného. Naopak bych mohl být hrdý na to, že pomohl takhle úspěšné akvizici. Nakonec i ve všech jednáních na úrovni NATO a EU voláme po větší spolupráci, abychom netříštili zdroje. Není tedy nic, co by se dalo vytknout. Česká zbrojovka je česká společnost a Colt je firma, která je v Americe respektovaná, platí daně, takže já na tom opravdu nevidím vůbec nic špatného.

<https://www.hrad.cz/cs/prezident-cr/soucasny-prezident-cr/verejna-vystoupeni-a-rozhovory/rozhovor-prezidenta-republiky-pro-denik-lidove-noviny-25.-zari-2023-17364>